

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. VII. Rempublicam debere fidem seruare omnibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95437)

§. 8. Quod si exempla recensere lubet eorum, qui iudicum suorum crimina, rapinasque grauius vlti sunt, vereor ne nimis multa occurrant, idque culpa supremi magistratus, qui quasi furentibus gladium, ita prauis peruersisque, & legum violatoribus, iuris, legum, sanctitatis, æquitatisque telam, ac custodiam committunt. Nec culpa tamen illi carent quia suscipere onera, quæ portare non possis, manifesti furoris est. Necesse est enim ut opprimant onera, quæ ferente maiora sunt: Summa igitur sit in constituendis bonis iudicibus sollicitudo; erunt sic pauciores pœnæ eorum, qui officio defuerint; erunt tamen & sic multæ eorum, quos vel peccandi occasio malos fecerit, vel potestatis licentia detexerit. Crudæ & non per omnia laudandæ antiquitatis est; quod Cambyfes rex Persarum fecit, quo tamen vno facto inter infinita scelera præclaro celebratur. Sisamnes precio sententias vendiderat, occiso pellem detrahi, eaque stenni tribunal, aut (ut alii) compingi iussit, utque se iniustitiæ, non homini iuratum ostenderet: filium eius eodem in folio ius dicere voluit, monitum ut pœna patris terretur, ex legum præscripto, nō munerum amore ius diceret. Asperum hoc posterius, & pro regis ingenio plane barbarum: sed tamen quod principi iustitiæ Zelus inculcet.

Cambyfes
iniquum
iudicem ex-
coriat.

Non iniu-
ste, sed tamē
seuere. Nā
& fures illi
solent per
tormenta
nummos
emungere.

Aurelianus fures prouinciales, repetundarum, ac peculatus reos, ultra modum militarem est persecutus, ut eos ingentibus suppliciis, cruciatibusque puniret. Seuerus vehementer contra iudices iniquos commouebatur, oculosque digito exculpandos iudicabat. Andronicus Theodorum virum principem duodecim plagis fustuariis castigauit, quod cum ad agricolas diuertisset, omnino nihil soluisset. Finem facio: plura in monitis doctissimus Iustus Lipsius, alique adferunt.

Hoc moneo si seueri fuerint, multos habituros Vespasianos, qui meliore fama prouinciam præses, quam Imperium factus Augustus administravit. De illo sic Tranquillus: Exim fortius Africam, integerrime nec sine magna dignatione administravit, nisi quod Adri- metri seditione quadam, rapam eum iacta sunt. Rediit certe nihilo opulentior, ut qui prope labefacta iam fide, omnia prædia fratri obligarit, necessarioque ad mangonicos quasus sustinenda dignitatis causa descendit, propter quod vulgo Mulio vocabatur.

Imperatori
libentes A-
fri paruerunt.

Mulio sane omnibus equitibus, equitumque magistris, si cætera responderent, anteposendus. In regno itaque vestro voces illæ & præcepta audiantur, quæ identidem Commenus præfectis suis inculcabat, Aut iniurias, aut vitam relinquit, nam vos iniuste agere, & viuere, nec Deo gratum, nec mihi ministro eius ferendum est. Vere dixit Agapetus. Διοδωρετός ἐστιν ἢ δ' ἀδικαίᾳ ἐν-
εσις, ἐξ ἀδίκου, ἐκ φανέρου τὸς μὴ λίαν πεσομένους. Dif-
ficultas capti est iustitia, facile e manibus eorum, qui diligenter
non attendunt, elabitur. Cum iusseris, subscriperis, si-
gnaueris, nuncium miseris, erit, qui eludat, qui iussa
moretur, qui reum moneat. Mihi placet sane senten-
tia S. Cypriani. Iustitia regis pax est populorum, tutamen
patriæ, immunitas plebis, munimentum gentis, cura languo-
rum, gaudium hominum, temperies aeris, serenitas maris, ter-
ræ securitas, solatium pauperum, hereditas filiorum, & si-
biueter ipsi spes futura beatitudinis. Hæc nunc genera-
tim dicta sunt, libro de legibus, magistratibus,
potentia, seditione plura suis locis
dicenda relinquo.

Digna vox
imperatore.

Hæc quoti-
diana sunt.

CAPVT VII.

Rempublicam debere fidem seruare omni-
bus.

§. 1. **P**RUDENTIAM, diligentiamque & iusti-
tiam principi necessariam esse demonstravi.
Sapientia enim si destituatur, reliquarum virtutum
nulla proposita tenebit. Diligentia vero si in pri-
uata domo, ne tecti vitio tota pereat, necessaria est;
quanta demum in vasto illo corpore postulat, in quo
semper pars aliqua læditur? Magno enim periculo
principis ignauia inuoluitur. Monuit ea de re serio
Iustinianum Agapetus Diaconus, ἀσπερ ἐπὶ τοῦ πλε-
όντων, ὅταν μὲν ὁ ναυπὶς σφαλῇ, μικρὸν φέρει τοῖς συμ-
πλέουσιν βλαβὴν, ὅταν δ' αὐτὸς ὁ κυβερνήτης, πάντες ἐξά-
ττει, ὁ πλοῖον ἀπώλειαν, οὕτω καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, ἂν μὲν
πρὸ ἀρχομένων ἀμαρτή, ὃ τὸ κοινὸν τοσούτον, ὅσον αὐτὸν
ἀδικεῖ, ἂν δὲ αὐτὸς ὁ ἀρχὸν, πάσης ἐξάττει τοῖς πολι-
τείαις τὴν βλαβὴν, ὅς ἐν μεγάλῳ ὑφέξων ἐν δυνάμει, εἰ σι-
παιεῖσθαι τῷ δεινόντων, πολλὰς ἀκρεβείας, καὶ λείτω πᾶν-
τα, καὶ ἀπώλειαν. Quemadmodum nauigantibus, si quis Principis
nauitatem errarit, exiguum damnum adfert, si vero guber-
nator totius nauis iacturam facit. Ita in Republica si quis totam rep.
subditorum peccet, sibi magis, quam Reipublica nocet. Si prin-
ceps, toti Reipublica detrimentum adfert. Ille igitur magnas gi-
rationes redditurus, si quid neglexerit, eorum quæ fieri oportet,
magna accusatione omnia, & dicat, & faciat. Hæc ex pru-
denti diligentia sequitur iustitia, de qua modo dixi.
& indiuisa comes iustitiæ fides, seu in dictis, factisque
constantia.

Sapientia
omnium
virtutum
est Cynosu-
ra.

Principis
nauitatem
errarit, exi-
guum damnum
adfert, si vero
guber-
nator totius
nauis iacturam
facit.

Fides qua
aduersus
celestia ana-
ritia fuerat

Statuendum itaque est Reipublicæ debere fidem
sartam tectam seruare. Principem ornat fides, infa-
mat perfidia; populi leuitatem fallacia magis infe-
stat. Senatus integer, constantissime colere fidem
aslolet. Fides autem seruanda est populo, & vicissim
populus principi obligatus est. Deinde seruanda pri-
uatis, tertio vicinis Rebus publicis, denique hostibus,
nec in secundis modo, sed in omni fortuna, manere
debet cunctis in dictis, factisque constantia. Hæ-
reat animo ac cum eo consenscat dictum Romani
sapientis Epist. 88. Fides sanctissimum humani pectoris
bonum est, nulla necessitate ad fallendum cogitur, nullo cor-
rumpitur premio. Vre, inquit, cade, occide, non pro-
dam: sed quo magis secreta quæret dolor, hoc illa altius con-
dam.

Veritas igitur in factis, dictis, totaque vita fer-
uetur; Socrates veritatem, & virtutem idem dice-
bat. Plato veritatem non quidem πλεον ἀγαθόν
summū perfectumque; bonum esse iudicabat, sed ἀγα-
θοειδὲς, herere enim summo bono semper, accom-
mitari vti lux solem. ἔδην, inquit, οἰκιστὶ πλεον τῇ σοφίᾳ
τῆς ἀληθείας. Nihil iunctius, & familiarius sapien-
tiæ, quam veritas. Malorum illa turba submouet,
ἡνυμένους τῆς ἀληθείας, καὶ ἂν ποτὲ χρεὼν αὐτῇ κακῶν ἀπο-
λυσθῶσι. Non insequitur vitiatorum chorus, præeunte
veritate.

Fides obli-
tetur dolo-
re.

§. 2. Ac primo quidem, quam subditis fidem
dedit princeps, omnino integram, atque illasam
conseruet, oportet. Quæcunque igitur initio ac-
cepti imperii statibus de libertate, priuilegiis, im-
munitatibus, donatiuis promiserunt, præstanda
sunt, modo iusta sint, & honesta, quæ enim iniqua
sunt, aut flagitiosa, sine scelere nunquam promit-
tuntur, & maiore scelere præstantur, quam pro-
missa fuerunt. Imperator multis modis Ecclesiæ,
principibus, subditisque sese obligat, neque in Eu-
ropa vllum arbitror populum, qui nō iuratum prin-
cipem ac rempublicam admittat.

Veritas vi-
tiorum ex-
pulsi-
tæ.

Qua-

Promissa
nullo pro-
textu vio-
landa.

Quapropter flagitiosa est eorum principum ratio, qui postquam imperia in tuto collocarunt, varios violandarum promissionum pretextus inquirunt. Nec desunt improbi perfidia palliandæ artifices, quibus nihil tam receptum est, quam fallere fidem. Fallacia certe iustus non facit, fides enim iustitiæ fundamentum est, quamvis vero ubi magnitudo quæstum spectatur, integra fides raro permaneat, manet tamen firmum, ratumque Romani consulis elo- gium: Non vllares vehementius Rempublicam continet, quam fides.

Mos regum
est, tyrannicidas
vltimū suū
securitatē.

§ 3. Sane perfidia minimum mali adfert illis, qui decipiuntur, maxime nocet auctori. Nulla enim diuturna est. Quis enim principum qui per vim, & sanguinem occupauit imperium, non dedit sanguinem successori? Quis principis sui interfector, qui per scelus successit, non est a successore in tutelam imperii ma- ctatus? Mos enim principum est, tyrannicidas quocumque neci dare, tum ne videantur suo iussu cadem patrasse, tum ut machinationibus obuiam eant. Cur autem perfidia se quis obstringat, quam etiam is cui regnum attulit, vlturus est? Malunt enim coniurato- rum audaciam punire, quam videri regnum alieno sceleri debere. Itaque perfidia nusquam locus, ne- que apud eos quos perdidit, neque apud eos quibus profuit. Inter omnes qui periurio, perfidiaque famo- si fuerunt, maximum apud veteres nomen Lyfander Lacedæmonius habuit, crudelitati, auaritiæ, libidini postremo impudentiam adiecit, ut redituro sibi Spar- tam à Pharnabazo continentia, æquitatisque pete- ret testimonium, quo contra accusationes ciuium apud Ephoros subleuaretur; verum ille fraude perfidiam vltus est, cum enim epistolam laudatricem eius conscribi iussisset, eamque Lyfander approbaret, dum signaretur, alteram plane similem subiecit, qua eius improbitatem sceleraque explicabat, quam Ephori ipsum Lylandrum in senatu perlegere iusserat, rediit itaque in caput eius perfidia, qua vna se tutum esse credebat.

Perfidia seve-
re aliena per-
fidia per-
ant.

§ 4. Cur vero perfidos, periuros, & omnes fæde- rum contemptores, mox pœna obruat, causa est ipsa numinis vindicta, quæ semper à perfidis irritatur. Qui enim falsis promissis alios decipit, Deumque in testimonium vocat, quid agit aliud, quam ut aut Deum irideat, aut facinorum suorum ministrum esse iubeat? Itaque Sennacherib cum fidem fessisset, primo celsis militibus fugit, deinde coram idolo suo, à filiis trucidatus est, qui enim quaecumque numen, quod putabat, irrisit, qui commercia generis huma- ni rescidit, ab illis quos in lucem produxit, magno scelere, suo tamen merito vita exutus est. Sedecias et- iam impio regi fidem violauit, sed pœnas tamen ex- cidio gentis suæ dedit. Fidei violatæ triste exemplum est Antiochus illustris lib. 1. Marc. & filius illius Eu- pator, qui iurauit Iudeis, & principes eius. Et intrauit in montem, & vidit munitionem loci, & rupit citius iuramen- tum, quod iurauit, & mandauit destruere murum in gyro. Sediuramenti temerati pœnas mox Alexander exe- git & Demetrius; nam cum Antiochum & Lyfiam exercitus comprehendisset, ut Demetrio offerret, ille vero respondisset, Nolite mihi ostendere faciem eorum, occidit eos exercitus. Eodem periurio Alcimus, Bacchi- des, Nicanor perire. Nicanor enim & Bacchides, recidere. Alcimus mortuus est cum tormento magno. Deme- trius etiam à Iudeis desertus, ob notam perfidiam, ab Alexandro victus, regno, & vita exutus est. Ve- rum neque Alexandro perfidia felix fuit, à Socero Ptolomæo per nuptiarum fœdera in fraudem indu- ctus, victusque à perfido Arabe, capite plexus est. Breui etiam Ptolomæus periurio, ac iuris humani contempti pœnas dedit, tertio enim post die mor- tuus est, ingentemque infamiam tridui læticia pensa-

Fidei vio-
latores Deo
falsum as-
serunt.

Perfidia re-
ges maiore
perfidia
maclat ex-
ercitus.

Exitus regū
perierant.

uit. Alter autem Demetrius cui Ionathas regnum vitamque seruauit, quam ingratus, quam immemor iuramenti? Et mentitus est omnia quæ dixit, ait scripturæ, & abalienauit se à Ionatha, non retribuit ei secundum bene- ficia, quæ sibi tribuerat. Nec morata est pœnam vindex iustitiæ, sed ab Antiocho per Tryphonem prælio fu- sus, regno deiectus est, tandem ab Arsace Medo exu- tus castris, in vincula coniectus est. Tryphon autem postquam fidem Iudeis datam rupit, Antiochum adolescentem Dominum patricidio sustulit, sero quidem, sed paucos intra annos pœnas profugus de- dit, & à suis occisus est. Nec vero Antiochus Sedetes promissa Simoni Maccabæo præstitit, eum igitur fratris regnum occupantem Tryphon occidit.

Successit Demetrius Demetrii filius, paterna per- fidiaque, odioque; Hunc Alexander Zebenna exa- gitauit bello, periurisque annos sex; Demetrii filius Antiochus Gryphus, Antiochi autem Sedetis An- tiochus Cyziceus fuit; breui illi tempore, non ar- mis magis, quam periuriis, & sollicitandis ad perfidiam populis dimicarunt, donec Antiochus Gry- phus ab Herodiano perfidiosissimo homine, Antio- chus Cyzicenus à Seleuco Gryphi filio trucidatur. Horum filii quoque belligerarunt, ut patres, perfid- dia, & omnium fœderum contemptu.

Quid annis vndecim duo Antiochi priorum filii; alter Gryphi, alter Cyziceni; Seleucus, filius Gryphi, Philippus, & Demetrius filii Cyziceni? Nonne in hos omnium priorum perfidia peruenit? & in eum qui omnibus duos annos superuixit, Philippus: Tan- dem victo Tigra in Romanam prouinciam opes Macedonum venerunt, & cum opibus magnorum regnum semper exilium luxus, indeque perfidia, & periuria, bella ciuilia, & ruina, quæ hodiernis Eu- ropæ regnis initia dederunt. Alios post tam clara ex- empla memorare piget, Manuelem Commenum Conradi Imperatoris, & Germanici exercitus prodito- rem, simulque venenarium. Turcarum vnicam ar- tem, cum res secundæ sunt; periuria taceo; cum enim sanctum iudicent quocumque modo hostes perde- re, nulla fœdera, nisi cum libitum est, rata habent. Confule historiam; imprimis Bonfinium de obsidio- ne Famagustana. Illius cum tam manifesta in pactis malitia, Amurates tamen Vladislauum Hungariæ re- gem, quem priorem rupisse fœdera causabatur ad Dei tribunal pugnaturus reum agit; fœderis enim testes literas ante prælium legit, atque ita apud Bonfinium perorat. Hac sunt Iesu Christe fœdera quæ Christiani tui me- cum percussere. Per nomen tuum sancte iurauit, datamque sub nomine tuo fidem violauit, perfide Deum suum abne- garunt; nunc Christe, si Deuse, ut aiunt, & nos hallucinamur, tuas, measque iniurias, te quæso, vliscere: His qui no- men tuum sanctum nondum agnouere, violata fides pœnas o- stende.

Reges Asia
supra om-
nes perfidia
certant.

Turca fæ-
deris literas
coram Deo
legit.

Vt cumque res acta sit, prælium anceps post hæc inclinauit, & Turcæ secundus fuit. Auorum etiam memoria inter Ludouicum & Carolum Audacem sapius rupta fœdus refecta fœdera, sed consilia- riorum magis, quam regis, & ducis perfidia; læ- pe enim quamuis totis viribus concurrerent, nec rex, nec dux veram belli causam sciebant, ut narrat Philippus Cominæus. Philippus etiam Va- lesius, cum Ludouico Bauaro iureiurando promi- sisset, acturum se ut Eduardus Britannia rex, Ro- mano Pontifici reconciliaretur, idque in speciem sollicitè agere videretur, occulte tamen obstabat, periurium tam fraudulenter rectum ingenti clade, & pene Gallicæ nobilitatis internecone luit, & ad Cressiacum ab Anglo profligatus nunquam deci- pi D. V. M. ostendit. Falsum igitur canit Claudia- nus.

Consilia-
rum Stro-
phe in bella
infios re-
ges impel-
lunt.

Nunc

Perfidia fru-
ctus brevis.

Nunc qui fœdera rumpit,
Ditatur, qui seruat eger.
Imo quia verum est quod canit melior morum præ-
ceptor Theognis:

Παῦς ὅς πολλαὶ πίδες ἔχουσιν νόον,

Ideo tot calamitatibus regna premuntur. Exempla
Seleucidarum retuli, de quibus vere dici potest;
Non intrat vnquam regum limen fides.

Nec abfuit vnquam regio limine perfidia suorum,
qua pœnas in alios exercitæ perfidia dederunt. De-
cipere iureiurando alios prudentiam putabant, do-
nec decepti, exitium sentire.

Crudelior
irriso quã
cades.

§. 5. Merito interiere Thraces, qui pactis dærum
induciis, noctu Bœotiorũ agros populabundi inua-
serunt; merito etiã Cleomenes in se postea fœuit, qui
cum iurasset, se cum Archonidæ capite omnia deli-
beraturum, quod ille more Græco sic intelligebat,
quali promitteret, ex eius sententia omnia facturum,
sed in crudele ludibrium rem vertit Cleomenes; ca-
put enim Archonidæ circum tulit, & coram eo rerũ
agendarum consilia habuit. Solimanno etiam inter
cætera origo calamitatum, ex nece Hebraymi fuit,
cui ad summa euecto iurauit, nunquam se eum occi-
surum; itaque dormienti gulam incidi curauit; Pon-
tifex enim Turcicus id licere interpretatus erat, quod
dormientes negaret in viuorum numero censendos,
sed fraus illa stringit, non soluit periurium.

Fraudum
artifices
nunquam
desunt re-
gibus.

Perfidia se-
fida amico-
rum custo-
dia desti-
ruit.

§. 6. Altera causa cur nihil stabile sit, quod est in-
fidum, ex ipsa rei natura ducitur. Quia fidem qui per-
didit nil potest vltra perdere. Cum igitur aut manife-
sto periurio, aut sceleratis argutiis, quempiam agere
homines animaduertunt, non modo fidem illi nul-
lam præstant, sed inuicem oderunt, cedere ab eius a-
micitia, in tuto se, suaque collocare contendunt. In-
faniã omnes putant illi se credere, qui fidem ab-
negauit, ita perfidi hoc summum est malum, quod
nemo illi sit fidus. Si nemo fidus, non igitur tutus es-
se potest. Etiam amici se deuoueant, etiam exercitus ad-
mortis ad ceruicem gladii in salutem tuam iurent,
etiam ambrosiarum excubiarũ multitudinem te valent;
si ipse fidem fallere doces, omnes etiam fidissimos
ab alienabis, & cum alioqui

Fallaciam
professo ne-
mo credit.

Stet nulla diu mortalibus vnquam
Fortuna titubante fides,

Fidem misero, & dubio penitus clausam inuenies;
neminem amore, aut mutua fide obligatum tenebis,
merces auaritiã accendit, non obligat pectora do-
nanti, si ille perfidus est. Omnis illa turba fortunæ,
non fidei sacramentum habere se putat. Scianus ali-
quando Tiberio fidus erat. Scianus, inquit Tacit. l. 4.
nummo si-
delitatem
non emit.

Perfidus
nummo si-
delitatem
non emit.

se incidentibus: atq; habitu tali repertus est a militibus, qui
subsidio venerant. Maior ex eo, & quamquam exitiosa suade-
ret, vt non sit anxius, cum fide audiebatur. Quid igitur ex
fide fecit infidum, insidiatorem, imperii appetentẽ?
Tiberii perfidia & ipse edoctus ad fallendum, oc-
cupare imperium statuerat. Perfidus glaciei perlimi-
lis est, cui nemo, nisi stultus, inædificat, vt igitur gla-
cies sine domibus: ita perfidus nudus ab amicis. Vi-
demus vero eos qui constricta gelu flumina transe-
unt, semper animo esse suspensio, atque anxio, si mi-
nimum concreperit, pauidos, cum fragili naturæ se
insistere non ignorent. Incertior est amicitia perfid-
orum, qua plerique perire. Prudenter Cyrus, cum
ducibus Hircanis vteretur, illis obfides expectandos
dicentibus; vt fide data proficisceretur, respondit:

Glaciei cre-
dit, qui per-
fido.

Cyrus bar-
barorum fi-
dei non cre-
dit.

Cogito nobis omnibus fidem in nostris esse animis, atque in no-
stris manibus. Ita enim animis esse comparati videmur, vt si
veraces sitis, nos ad bene merendum de vobis idoneos habituri
sitis, si decipiatis, eam arbitramur rerum nostrarum fore con-
ditionem, vt non in vestra potestate simus futuri, sed, vt in

nostra, diis adiuantibus, arbitremur. At hoc erat barbaris
omnino diffidere. cum autem principes perfidi in a-
liena potestate nequaquam esse possint, certum est
nullum illis fidem haberi. Parthis nulla fides, nisi
quantum expedit, ideoque semper in se collisi, do-
nec in seruitutem redigerentur, attriti sunt. Syris vt
nulla fides, ita nec vlla vnquam libertas fuit.

§. 7. Recte igitur etiam humano more locutus
est, Franciscus rex Galliarum, cum enim Carolum
V. in potestate haberet; atque à suis moneretur, vt
violata fide captiuum teneret. Si fides (inquit) toto orbe
terrarum exularet, eam tamen regibus seruandam esse, qui ea
sola, nullo autem metu constringi possent.

Fides ma-
xime reges
debet.

Germania nostra, fidei semper inconcussa serua-
trix, imperium diutissime tenuit, & quod mireris nec
in alia gente inuenias, tot annos nullus Germaniæ
rex, nullus Augustus, ab exteris in captiuitatem du-
ctus est, aut in acie cecidit, & plurima tamen bella
gesserunt, Pomeranos, Rugos, Liunos, Sclauos,
Heluetios, aliosque domuerunt. Verum hoc quo-
que mireris, annis pene octingentis, sex tantummo-
do imperatores à suis in ordinem redactos, Carolum
Crassum, Ataulphum, Wenceslaum, Henricum
tertium, Ottonem quartum, Fridericum secundum.
Et hi quoque à Germana sinceritate degeneres fue-
re. Merito sane Imperatoribus fidei, & iurifurandi
tenacibus, à suis fides, & iurifurandi religio præsta-
batur. Tu lector, ea quæ de antiquis Imperatoribus
dixi, hisce compara. Interim dum perfidia civilis o-
rientale vastat imperium, Imperatorum octoginta
sex, aut septem, sanguine se contaminauit. Fallere fi-
dem didicerant, & ius factis pressi, atque interfecti
sunt.

Germania
fidelitatis,
supra om-
nia mundi
exempla,
tenacissi-
ma.

Zeno perfidus ab Ariadna vxore viuius sepelitur,
Anastasius qui periuræ, & parricidali Ariadnæ scle-
lere imperium adeptus est, fulmine traiectus perfid-
iæ pœnas dedit. Heraclionas, & vxoris eius Martina,
Constantinum Heraclii filium vita priuarunt; sed
ille naso, hæc lingua absclissa in exilio detestabiles
perierunt. Constant Theodosium fratrem necauit,
& in vltionem fraternæ necis ab Andrea, cui vni pe-
ne fidebat, occiditur. Philippico, quo nemo scelera-
tior, quique ludibrio fidem omnem habuit, cum o-
culis imperium ablatum est. Nemo nequior Copto-
nymo, qui fidem nulli seruauit, sed ille exclamauit
moriens, viuum se igni inextinguibili traditum esse.
Leo quartus à suis, Armenius à Michaeli Balbo oc-
cisi sunt. Andronicus, Isaacius, Alexius periuri, suo-
rum perfidia occubuerunt. Quis igitur non dicat eos
Rempublicæ euertere, qui perfidiam, & periuriam do-
cent? Quo enim modo commercia, bella, pax, vrbes,
domus stare possunt sine fide? si fidem violare prin-
ceps potest, quis eam seruare tenebitur?

Securitas
sequitur fi-
dem.

Magna ca-
des impera-
torum, &
tyrannorum
mortem se-
cuta.

Nemo se
perfidio pu-
tat obligat-
um.

§. 8. An vero violanti fidem fides seruanda
est. Imo fœdifiagis, & barbaris seruanda est. Cæsar
quidem apud Plutarchum, fidem tam perfidis, & barba-
ris seruare amentiam ratus in eos exercitum duxit. Seruan-
da tamen fides, nec perfidia tua aliena perfidia puni-
enda est. Non enim, si Hannibal contra fœdus Sa-
guntum obsedit, ideo licuit Romanis, factam post-
ea cum Carthaginienfibus pacem rumpere, nec si
Romani legati violati à Pœnis, ideo quoque Han-
nonem in vincula duci oportuit. Multo minus
si Luciani Romanos contra iurifurandum sunt ag-
gressi, ideo quoque Lucullum decuit, Lusitanos
impunitatis promissione pellectos trucidare. Cum
tamen eodem in pacto hostes fidem fallunt, obli-
gatione solutus ille est, quem perfidia aliena af-
fixit. Si enim pactis induciis Spartani agrum
populantur Messeni, talionem reddent iure opti-
mo Spartani. Qui enim hostilia exercuerunt, pa-
cem communem irritam reddiderunt. Verum cum
post

Perfidis ser-
uanda fides.

Cum fœdis
fidem rum-
punt, solu-
tusest, qui
infectatur.

post violata prima fœdera, nouum percutitur, non licet id violare, quia prima violata fuerunt.

CAPVT VIII.

Rempublicam erga bene meritos debere esse gratam.

§. 1. FIDEI gratitudo affinis est, quemadmodum quoddam quali perfidia genus est, beneficiū non agnoscere, aut malefactis pensare. Magni animi est, gratum esse. Nam (vt dicitur) omnes stulti mali sunt: qui autem habet vitium vnum, habet omnia: omnes autem stulti & mali sunt, omnes ergo ingrati sunt. Quid ergo? non vndique humano generi conuiuium sit? non publica querela est, beneficia perisse, & paucissimos esse, qui de bene merentibus non inuicem pessime mereantur? Nec est quod hanc tantū nostram murmuratorem putes, pro pessimo prauoque numerantium, quicquid citra recti formulam ceciderit. Ecce nescio, quæ, non ex philosophorum domo clam, sed ex medio conuentu, populus gentesque damnatur a vox mittitur:

Non hospes ab hospite tutus,
Non fœderis a genero fratrum quoque gratia rara est:
Immunet exitio vir coniugis, ille maritus.

Hoc iam amplius est, beneficia in scelus versa sunt: & sanguini eorum non parcitur, pro quibus sanguis fundendus est. Gladio ac venenis beneficia sequimur: ipsi patriæ manus asserre, & fuscibus suis illam premere, potentia ac dignitas est. Humili se, ac depresso loco putat stare, quisquis non supra Rempublicam steterit. Accepti ab illa exercitus, in ipsam conuertuntur, & imperatoria concio est. Pugnate contra coniuges, pugnate contra liberos, aras, focos, penates, armis incescite. Qui ne triumphaturi quidem, intrare urbem iniussu senatus deberitis, quibusque exercitum victorem reducentibus, curia extra muros perberetur: nam ciuibz cefis, perfusi cruore cognato, urbem subrectis intrare vexillis. Obmutescat inter militaria signa libertas, & ille victor, pacatorque gentium populus, remotis procul bellis, omni terrore compresso, intra muros obfessus, aquilas suas horreat. Ingratus est Coriolanus: sero & post scelus penitentiam pius, posuit arma, sed in medio parricidio posuit. Ingratus Catilina, parum est illi capere patriam, nisi euerteret, nisi Allobrogū in illam cohortes immiserit, & trans Alpes accitus hostis, vetera & ingenta odia satiauerit, ac diu debitas inferas Gallicis hostis duces Romani persoluerint. Ingratus C. Marius, ad consulatum à Calpurnio perductus: qui nisi Cimbricis cadibus Romana funera aquauerit, nisi ciuibz exitiū, & trucidationis non tantum dederit signum, sed ipse signum fuerit, parum mutatam, ac repositam in priorem fortunam suam sentiet. Ingratus L. Sulla: qui patriam durioribus remediis, quam pericula erant, sanauit. qui cum à Prænestina arce, usque ad Collinam portam, per sanguinem humanum, incescisset, alia edidit in vrbe prelia, alias cades: legiones duas, quod crudele est, post victoriam, quod nefas, post fidem, in angulum congestas contrucidauit, & proscriptionem commentus est: Dignū magni! vt qui ciuem Romanū occidisset, impunitatem, & penam, tantum non ciuitas acciperet. Ingratus Cn. Pompeius: qui pro tribus consulatibus, pro triumphis tribus, pro tot honoribus, quos ex maxima parte immaturus inuaserat, hanc gratiam reipublicæ reddidit, vt in possessionem eius alios quoque, induceret, quasi potentia sua detractus inuidiam, si quod nulli licere debebat, pluribus licuisset: dum extraordinaria concupiscit imperia, dum provincias, vt eligat, distribuit, dum ita triumphis remp. diuidit, vt tamē in sua domo duas partes essent, eo redegit populum Rom. vt saluus esse non posset, nisi beneficio seruatus. Ingratus ipse Pompei hostis ac Victor, qui à Gallia Germaniæq. bellum in urbem circumegit, & ille plebicola, ille popularis, castra in circo Flamini posuit, propius quam Porfense fuerant. Temperauit quidem eius crudelitate, victoria, quod dicere solebat, præstitit: neminem occidit nisi armatum. Quid ergo est? Ceteri arma cruentius exercuerunt, satiati tamē aliquando abiecerunt: hic gladium cito condidit, nunquam posuit. Ingratus Antonius in dictatorem suum, quem iure casum pronuntiavit, interfectoresque eius in provincias, & imperia dimisit, patriam vero proscriptio-

nibus, incurfionibus, bellis laceratam, post tot mala, desinuit Patria eos ne Romanis quidem regibus: vt qua Achais, Rhodiis, & plerisque crudelitate vtribus claris ius integrū, libertatemque cum immunitate reddidit, & dederat, ipsa tributum Spadonibus penderet. Desicet dies enu-ingratitumerantem ingratos, usque in vltima patria exitia, AEquedinem, erga mensum erit, si percurrere capero, ipsa respublica quam ingrata bonos in- in optimos ac deuotissimos sibi fuerit: quamque, non minus saepe grata, peccauerit, quam in ipsam peccatum est. Camillum in exilium misit: Scipionem dimisit: exulauit post Catilinā Cicero, diruti eius penates, bona direpta, factum quicquid victor Catilina fecisset. Rutilius innocentia pretium tulit in Asia latere: Catoni populus Romanus prætorem negauit, consulatū pernegauit. Ingrati publice sumus. Se quisque interroget: nemo non aliquem malos potest queritur ingratum. Atqui non potest fieri, vt omnes querantur, tiores populi, dum as- & cupidi oēs, & maligni omnes, & timidi omnes, illi in primis fligit bonos, qui videntur audaces. Adice, & ambitiosi omnes sunt, & impij omnes. Sed non est quod irascaris, ignosce illis: omnes insanunt. Nolo te ad incerta reuocare, vt dicam. Quam ingrata sit iuuentus, vide. Quis non patri suo supremum diem, vt innocens sit, optat? vt moderatus, expectat? vt pius, cogitet? Quotus quisque diem patri- vxoris optime mortem timet, vt non computet? Cui rogo litigatori defenso, tam magni beneficii, vltra res proximas, memo- in annos. ria durauit?

Hoc in principes, & Respublicas saepe conuenit quorum inter alios non minimus est error, bene merentibus aut nullā, aut malā gratiam reddere. Quantum ea ex re detrimenti Respublica fecerit, & rei natura & hæc exempla docent. Nec mirum Rempublicam esse in bene meritos ciues ingratam, & in illam vicissim ingratos alios, quia Deo pro tot bonis nemo satis gratus est.

§. 2. Ingrati fuere in bene meritos Romani, vt qui Tarquinium Collatinum, nominis duntaxat odio in exilium pepulerunt, Valerium ob domū in Velia exstructā periclitari coegerunt, in Manlium, Camillū, Scipionem, Ciceronē vel crudeles, vel iniusti fuerunt. Nec minus Athenienses, barbara Ostracismi lege fuerunt omniū gentium ingratiissimi. apud quos magna beneficia, certiores erat periculi, id adeo ex eo natum, quod cum multis, & graues sustinuisent tyrannos eos, quos ante claros, benefactores, popularesque habuerant, omnib. deinde ex æquo diffidere coeperunt. Lacedæmonii nihilo mitiores, Carthagenienses omniū crudelissimi fuerunt, ingratiissimi que in duces suos.

§. 3. Late vero pater vitium ingratitudinis, adeo vt Italus quærat; an principes, an vero populus magis ingratus esse soleat? Malle eos esse mores, vt potius queri possit, vtrum populus, an principes magis grati esse soleant? Concludit ille ingratitudinem oriri ex avaritia, & ambitione, deinde suspicione, populum ex avaritia nunquam ingratum, propter suspensionem vero multo rarius, quam principes. Ego vero hæc nequaquam, velut prudenter dicta, approbare possum. Auarus n. populus frequenter pecuniæ cupiditate, viros fortes, seque patriæ impendentes iusto honorario priuat. Athenienses in ipsis periculis, Philippo terrorem belli, & doli circumferente, non in theatro modo desidebant, sed pecuniam etiam naualem pro mercede theatra expendendam censebant, Romani Camillo dic dixerunt, quali pdam Veientem inique distribuisset, vnde in tantum virum tanta iniuria, nisi ex avaritia? Quantas cōcertationes Romæ leges Agrariæ excitant? quibus vectigalia, nerui Reipublicæ incidebantur? Ea tamen avaritia, non modo Imperatorum donatiua, & præmia exercituum abstulit, sed Remp. magis, quæ bella ipsa attriuit. Ingratus igitur ex avaritia est etiam populus. Eoque magis, quod in magna vnius ciuis placare meriti cōmoda, optimates haud facile contenti; quod n. vni extra ordinem datur collegis subducitur, ciues vero ingrati, acceptæ salutis, opes inuident suis seruatoib. quibus vitā ab ipsis, opeque acceperint.

Non

Viribus tendendum est, quas fecimus.

Quos Marius non re saluasset, manuue dedisset, occidebantur.

Septem milia, alii octo. In ouilia coegit duas legiones.

Armati erant, quos Caesar tela casu adduxit.

Patitur malos potest tiores populi, dum as- fligit bonos.

Filius ante diem patri- os inquit in annos.

Raro sine inuidia patriæ seruatur.

Vter magis ingratus populus an princeps?

Populus avaritia ingratus redditur.